

Kunnioitetut juhlavieraat

”Miks aikuiset tekee niin vähän kivaa, vaik niitten ei tarvitse pyytää siihen lupaa vanhemmilta?”, näin kysyi minulta taannoin eräs 8-vuotias tyttö.

Kysymys soi pitkään korvassani ja sai minut miettimään omia tekemisiäni. Teenkö ja osaanko tehdä sellaista, mistä oma ja läheisten hyvinvointi lisääntyy? Onko lähelläni tilaa myös muulle kuin esityslistoille, kalenterimerkinnöille ja rakenneretoriikalle?

Myötätunto näet tarvitsee tilan toteutuakseen. Ja aito vaikuttaminen vaatii herkkyyttä katsoa totutusta poiketen ja nähdä annetun leiman takaa ihminen ja hänen tarinansa.

Mykkyyden syntyresepti on yksinkertainen: lähimmäiselle pilkallinen tuhahdus, turhentaminen ja vähättely – tai yksinkertaisesti ilmatilan valtaaminen pitkin lausein, kovaäänisin argumentein ja ylemmydestä kertovin viestein. Nopeasti toinen omaksuu roolinsa: nielaisee kielelle pyrkivät sanat ja tuntee vatsanväänteinä sinne unohtuneet toiveet. Vähitellen mykkä muuttuu myös näkymättömäksi, ensin itselleen, sitten koko yhteisölle. Surullisinta se, että tehokkaan mykkyykskuurin jälkeen kukaan ei enää kaipaa hänen sanaansa tai mielipidettään. Näkymättömäksi muuttunutta kukaan ei enää muista kutsua läsnä olevaksi – yksinäisin hän, jota kukaan ei huomaa puuttuvaksi. Heitä meillä on keskellämmme. Ihmisiä, joiden lauseet eivät kiinnosta ja joiden elämäntarina on hävinnyt myös sieltä, missä päätöksiä tehdään.

Voiko mykkyyden kulttuuri taipua myötätuntoon? Voiko sanansa unohtanut ja elämäkokemuksensa turhentanut löytää takaisin itsensä ja toisensa luo? Myötätuntoinen kulttuuri tarvitsee lähtökohdakseen asenneilmaston, jossa jokainen aistii edes jonkun ajattelevan hänestä: ”Kiva, kun olet olemassa”. Tämä viesti kuuluu myös hänelle, joka ei ole nopea, ketterä tai tulostavoitteiden kuningas tai kuningatar. Myötätuntoinen kulttuuri tekee tilan erilaisuudelle; sen tukahduttamisen varmin tae on yhdenmukaisuuden, yksirytmyisyyden ja samankaltaisuuden pakko. Myötätunnon ilmapiirissä naamion saa riisua, valkoiset valheet unohtaa, suuret kulissit purkaa. Silloin saa olla totta koko elämäntarinansa kanssa. Myötätunnon kulttuuri alkaa siitä, kun uskallamme tutustua itseemme. Runoni sanoin:

Astelin mieleni kellariin

varmana tuttuun tilaan

vähitellen yhä aremmin

vanhoja hillopurkkeja hyllyittäin

hyvässä järjestyksessä

vuosiluvut yhä luettavissa

katselin, muistelin
 löysin sen, minkä
 olin käskenyt unohduksiin
 senkin, mitä en rohjennut
 enää mielikuviin kutsua

availin kansia
 haistelin, maistelin, koskettelin

tuossa purkissa
 kattilallisen verran
 suolaantuneita kyyneleitä
 niin, se oli silloin
 puolen litran purkeista löytyvät
 kuorimatta jääneet kysymykset
 silloin ei voinut kertoa,
 mikä mieltä kaiheresi
 - ei vain voinut,
 osannut, uskaltanut

homehtunut purkki pysäyttää
 miksi unelmat,
 mielihalu ja
 kupliva nauru
 löytyvät juuri siitä

kauimmaisessa nurkassa
 kököttää purkeista suurin
 kansi paineesta kuprullaan
 kovettunutta vihaa
 käristettyjä kirouksia
 peloksi soseutunutta
 pettymystä

nojaan kellarin oveen
 katselen, sopertelen, hiljenen
 - entä jos siivoaisin koko kellarin
 avaisin purkit
 kuuraisin hyllyt
 uskoisin vihdoin sen,
 minkä todeksi tiedän
 anteeksiantamuksen tuuli
 puhaltaisi,
 eilinen
 rakentaisi sillan huomiseen
 - luottamus,
 levollinen luottamus laskeutuisi

*alkaisin syödä elämäni päivät
tuoreeltaan*

säästämättä, säilömättä

(Askola: Jos olet, ole nyt. Kirjapaja)

Mykkyys muuntuu myötätunnoksi, kun antaa itselleen oikeuden olla olemassa ja sallii tämän oikeuden itselleen ihmisyytensä perusteella – ei opintopisteiden, kuntoisuustestien tai palkkatyön perusteella. Tämä asenne itseä kohtaan vapauttaa meidät tarkkailemasta itseämme ja siksi myös kyräilemästä toisiamme. Myötätunto vaatii levollista hengittämistä, suoritusvapaiden vyöhykkeiden luomista. Myötätunto tarvitsee kasvualustakseen maaperän, jossa ihminen ei itse kiristele hampaitaan itselleen eikä piiskaa itseään kohtuuttomiin suorituksiin. Runoni sanoin:

*Mitä elämässäsi muuttuisi
siskoni*

jos vähitellen alkaisit

puhella itsellesi ystävällisesti

kohtelisit kuin rakkainta ihmistäsi

kyselisit vointiasi

täyttäisit toiveitasi

Mitä elämässäsi muuttuisi

ystäväni

jos vähitellen alkaisit

puhella itsellesi armahtavaisesti

kohtelisit itseäsi kuin

kunnioittamaasi ihmistä

arvostaisit piirteitäsi

hyväksyisit virheitäsi

etkä enää motkottaisi

huonommuuttasi

nalkuttaisi pesemättömistä pyykeistä

vastaamattomista sähköposteista

siivoamattomista komeroista

laiminlyödyistä vierailuvelvoitteista

lisääntyneistä liikakiloista

Mitä tapahtuisi

jos alkaisit puhella itsellesi

kuin ystävälle

(Askola: Mikä nainen. Kirjapaja)

Tässä itsemme hyväksymisen ja itseemme tutustumisen maisemassa tapahtuu jotakin! Voimavarat vapautuvat. Jää tilaa katsella ympärilleen omien kulissien pystyssä pitämisen sijasta. Kun ei enää pelkää omia varjojaan eikä omaa todellisuuttaan, ei tarvitse pelätä

toisiakaan. Vieras muuttuu kiinnostavaksi ja outo herättää avoimen kysymyksen torjuvan vastauksen sijasta. Myötätunnon kulttuurissa sanajärjestys ja välimerkit voivat muuttua; kysymys vie pitemmälle kuin vastaus ja huutomerkin sijalle kannattaakin laittaa ajatusviiva. Myötätunnon kulttuurissa torjunta taipuu tervetuloatoivotukseksi ja kireys kääntyy sydämelliseksi uteliaisuudeksi: ”Kerro lisää.”

Myötätunnon kulttuuri ei ole pehmoilua eikä ”tätien sievistelevää armeliaisuutta”. Myötätunnon kulttuuri on radikaali voimavara yhteiskunnassamme. Miina Sillanpää on minulle koskettava esikuva tästä: kuuntelemalla piikoja ja kohtaamalla yksinhuoltajaitejä hänen todellisuutensa hahmottui uudella tavalla. Tämän kautta myös piikojen ja yksinhuoltajaperheiden todellisuus muuttui. Myötätunto vaikuttaa ja myötätunto saa aikaan myös yhteiskunnallisia muutoksia. Arasti kyselen itseltänikin, keiden todellisuuden ohitan tällä hetkellä omassa vaikuttamistyössäni? Onko kalenterini niin täynnä rakenneretoriikkaa, että oleellisin jää kuulematta? Reuna-alueet ja marginaalit voisivat kertoa sen, mitä juuri nyt tarvitsisin tehdäkseeni kutsumukseni mukaisia päätöksiä.

Valittamisesta vaikuttamiseen – juuri se oli Miina Sillanpään esimerkki meille. Myötätunto on alku, välttämätön alku; mutta se yksinään ei riitä. Ihmisyytemme testataan voivotteluretoriikan ja empatiahetkien jälkeen. Jäämmekö väliasemalle vai viemmekö oman osuutemme matkastamme päätökseen? Toki se merkitsee riskejä, naiviksi tai epärealistiseksi leimautumista. Mutta eikö jokaisen uudistajan kohdalla ole ollut tämä kohtalo? Me tarvitsemme nyt rohkeutta nähdä toinen toisemme, kuulla toistemme havainnot ja myös omat sanansa nielaisseensa ja eri tavoin vaiennuttujen kokemukset.

Miina Sillanpää on esikuva ja esimerkki siitä, miten myötätunto murtaa mykkyyden ja miten ihmisten aito näkeminen totuttujen kategorioitten ja perinnäissääntöjen sijasta tuottaa yhteiskunnallista toimintaa ja poliittisia päätöksiä. Siis muutosta tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja turvallisemman tulevaisuuden puolesta. Tarvitsemme esikuvia! Sana ”solidaarisuus” ei jouda museon vitriinikaappiin!

Lopetan runooni:

*Olisiko jo varaa siihen,
että houkuttelemme
toisemme huomaamaan:
erilaiset
eivät ole vähemmän
kuin kaltaisemme
sallimme muillekin
kuin itsellemme
reilun kohtelun
arvokkuuden ja
täyden ruokalautasen*

*turvallisuutemme
ei enää tarvitse
valheita, lukkoja
suljettuja seurapiirejä
sivistyneitä sortojärjestelmiä*

*me muunnamme
ennakkoluulot ajatteluksi
kuvitelmat tosiasioiksi
käskytämisen vuoropuheluksi
silloin sinä kerrot tarinasi
ja kaltaistesi tarinan*

*tietämättömyys kääntyy
sydämelliseksi uteliaisuudeksi
torjunta taipuu
tervetulotoivotukseksi
– leimojen takaa
kurkistaa ihminen*

(Askola: Jos olet, ole nyt. Kirjapaja)